

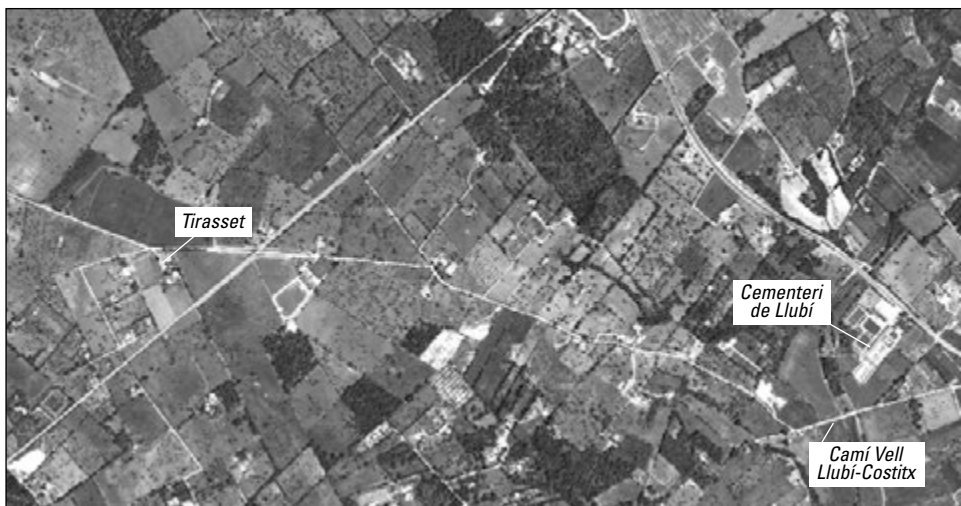
TIRASSET: ESCOLA I MESTRES, 1932-1969

AMEIB
ANTONI AULÍ GINARD
JOAN CARBONELL MATAS
JAUME SERRA I BARCELÓ

Situació

Tirasset és una antiga possessió del terme d'Inca que està dividida en Tirasset Vell, situat entre Can Colau, Son Fillol de Baix i Can Pobres Vell, i Tirasset Nou, situat entre Can Salat, Son Alegre i altres propietats designades indistintament Tirasset.

La nova escola estava situada a un extrem del terme municipal d'Inca just començant el terme municipal de Llubí, en el camí vell de Llubí-Inca, travesser del camí vell de Costitx, a la sortida del casc urbà de Llubí en direcció a Inca.

Importància de la zona: baixador o andana del tren

El baixador del tren és l'exponent que indica la potència econòmica de la zona de Tirasset. Aquesta andana o baixador fou construït a final dels anys 40, va desaparèixer amb motiu de les obres de construcció per la reobertura de la línia de ferrocarril Inca-sa Pobla, el desembre de l'any 2000. Es trobava situat entre l'estació de Son Bordils o enllaç i l'estació de Llubí. Estava destinat a donar servei a l'escola rural i a un nucli dispers de cases de la zona de Tirasset Vell, Son Arnau, Can Colau, Son Fillol, Can Pobres Vell, Tirasset Nou, Can Salat i Son Alegre, entre altres. Aquesta zona era eminentment agrícola i ramadera, d'aquí que es construís l'andana.

Disposava d'un petit baixador o andana d'uns 25 metres aproximadament!

L'escola de Tirasset

El dia 31 de gener de 1933 (*Gazeta* del 8 de febrer), l'escola de Tirasset² fou creada, i es trobava en aquells indrets allà a on es va construir la nova escola. A l'antic edifici es començà a fer escola a mitjan curs 33/34, i en va ser el primer mestre Rafel Pons Covas, fins a la suspensió per part del primer tribunal de depuració del magisteri de Mallorca³ a l'octubre de 1936 del seu titular Andrés Pérez Mercader.

El 25 de maig de 1933, la Sección Administrativa de 1ª Enseñanza de Baleares envià un escrit a l'Ajuntament "interesándole censo de los agregados de Tirasset i Boqueta".

Des de final d'octubre de 1936 fins al març de 1937, coincidint amb la guerra i la construcció del nou edifici escolar, no hi va haver cap mestre a Tirasset, això estava motivat per la manca de mestres, a causa de la mobilització d'uns i la depuració o empresonament dels altres, la qual cosa feia que moltes escoles romanguessin tancades.

1 Foto dels anys 70 abans de tancar-se la línia que explotava FEVE, d'Inca a sa Pobla.

2 Escola de Tirasset, mixta, creada el 31-1-1933 (*Gazeta* del 8-2-1933).

3 Ordre BQJDN, del 19 d'agost 1936; telegrama circular JDN, del 26 d'octubre de 1936, i Decret 108 de JDN, del 30 d'octubre de 1936.

La nova escola

Fou al gener de 1937 quan s'inaugurà l'edifici escolar, i el moment en què es reprengueren de bell nou les classes.

L'edifici de l'escola nova de Tirasset tenia aula i *casa-habitació* per al mestre. Hi trobam dades en les actes de l'Ajuntament d'Inca, del 6 de març de 1936, a on hi ha l'acceptació del solar, l'encàrrec del plànol de l'edifici escolar i el pressupost per a dita construcció.⁴ El dia 20 de març, el batlle manifestava que es podia col·locar la primera pedra.

El dia 3 d'abril, aprovat el plec de condicions de la subhasta, s'acorda la seva publicació al Butlletí Oficial de la Província.

A la Sección Administrativa de Primera Enseñanza de Baleares amb registre d'entrada núm. 480 del 23.03.36 hi ha un informe d'inspecció de 1ª Ensenyança que tornà informat l'expedient per a subvenció de l'escola de Tirasset.

A la secció d'Administració de 1ª Ensenyança de Balears hi ha, en el registre d'entrada núm. 989 de l'11 de juny de 1936, l'enviament de l'Ajuntament d'Inca de l'expedient de construcció del nou edifici escolar per a la seva tramitació al Ministeri, i se'n sol·licita també una subvenció.

El 8 de gener de 1937 el Sr. Alcalde manifestà "que el próximo domingo se hará la inauguración oficial de la escuela de Tirasset".⁵

4 *Cantabou*, núm. 6, març de 2001. Juan Fernández Hernández i Isabel Mª González Blanco. CEP Inca. ISSN 1139-9228.

5 *Cantabou*, núm. 6, març de 2001. Juan Fernández Hernández i Isabel Mª González Blanco. CEP Inca. ISSN 1139-9228.

Els principis educatius a Tirasset

El 31 d'agost de 1931, Marcelino Domingo demanà a Miguel de Unamuno, president del Consejo de Instrucción Pública, una llei que substituís la Llei Moyano, que datava de 1857. El ministre volia una llei que afavorís l'establiment a Espanya de l'escola única.

Els primers decrets aprovats per la II República fan referència a:

1. L'escola primària, i en virtut d'això es posà en marxa un pla quinquennal de construcció d'escoles.⁶

La raó era clara, escolaritzar els nins i nines, quasi un milió, que no anaven a escola. Els ideals educatius republicans foren impulsats per governants municipals que convertiren la difusió d'un ensenyament públic i laic en un dels seus objectius prioritaris. Les institucions governades per republicans i socialistes es preocuparen per crear noves escoles, i millorar les condicions dels edificis, fent plans per construir-ne de noves o agilitzant la construcció de les ja programades. Antoni Mateu Ferrer,⁷ quan era batle d'Inca, basà el seu programa polític en la creació d'escoles primàries a Tirasset, Can Boqueta, i d'un institut de batxillerat, controlant l'absentisme escolar (creació de beques per als infants pobres), fomentant la cultura...

Les escoles rurals de Can Boqueta i Tirasset foren creades el 15 de gener de 1933 Can Boqueta, i el 17 de gener de 1933 Tirasset; i publicades totes dues a la *Gazeta* del dia 8 de febrer de 1933.

L'escola de Tirasset fou, doncs, una de les escoles creades en virtut d'aquest pla i del programa d'Antoni Mateu, i el mes de febrer de 1932 és quan hi trobam assignat el primer mestre interí Rafael Pons Covas.⁸

2. La creació les Missions Pedagògiques⁹ amb l'objectiu d'estendre la cultura general, la modernització docent i fer arribar l'educació a llogarets, aldees, pobles i llocs que ho necessitassin. Els educadors veren valorada la seva tasca professional i foren dels col·lectius més compromesos amb els projectes de millora de l'escola, de difusió de la cultura i dels ideals del model republicà.

L'escola de Tirasset va néixer, així, sota uns principis bàsics proclamats en la Llei d'educació de la República. Els mestres trobaren en aquells anys un clima favorable per sortir amb els seus alumnes de l'escola i fer excursions i visites que apropassin els infants a la realitat que els envoltava, per afavorir la compensació de les desigualtats i la millora de les condicions dels fills de les classes populars.

---

6 Llei del 23 d'octubre de 1931.

7 Antoni Mateu Ferrer el 5 de juny de 1931 fou elegit primer tinent de batlle i nomenat president de la Comissió Informativa de Cultura i vocal d'altres comissions. Batlle des del 1932 fins al 23 de juny de 1933, en què dimití. El 17 de juny de 1936 va ser elegit regidor sindic de l'Ajuntament d'Inca. El 24 de febrer de 1937 fou executat.

8 Arxiu administratiu secció personal AMEIB. 53 B6 5. Llibre de nòmines, any 1932. AMEIB.

9 Decret de 29 de maig de 1931.

3. L'educació pública era la funció essencial de l'Estat, aquesta era gratuïta a primària i formava un bloc unitari integrat en nivells. A primària, hi havia dues modalitats: voluntària, de 4 a 6 anys, i bàsica, de 6 a 12 anys. L'escola de Tirasset recollia els al·lots de primària de la contrada de Tirasset Vell, Son Arnau, Can Colau, Son Fillol, Can Pobres Vell, Tirasset Nou, Can Salat i Son Alegre.
4. L'educació pública era activa, igualitària i laica, i es basava en la llibertat religiosa. Aquest principi es recollí en el decret sobre congregacions i confessions religioses. Dit punt també fou tractat pel Bàndol Nacional, el qual publicà al BOJDN (Butlletí Oficial de la Junta de Defensa Nacional) el 24 de setembre de 1936 que establia que l'escola nacional deixava de ser laica.
5. L'educació tenia un caire social i estava integrada en la societat. Hi havia classes d'adults,¹⁰ atenent l'alt grau d'analfabetisme de la població rural adulta, i a l'octubre de 1936 aquestes se suspengueren.
6. Es defensà la coeducació, en els anys compresos entre 1931 i 1933, o sigui la no separació de sexes o educació mixta, a on els nins i nines es formaven junts amb un mateix programa. A l'etapa de 1933 a 1936, coneguda com l'etapa de la *Contrareforma*, es tornà a prohibir la coeducació a les escoles primàries. Aquest punt també fou tractat pel Bàndol Nacional; al Butlletí Oficial de la Junta de Defensa Nacional del 4 de setembre de 1936 es publicà l'ordre que prohibia la coeducació. L'única escola de la contrada en què aquesta funcionava era la de Campanet.

Malgrat tot això, l'escola de Tirasset va seguir essent mixta.

A Mallorca, amb el cop d'estat contra la II República, que inicià la Guerra Civil, van triomfar des del primer moment les fórmules educatives que introduïren les autoritats colpistes durant el període de guerra, i ens poden ajudar a entendre els orígens del model educatiu que varen anar aplicant els revoltats. Per aquest motiu, els mestres amb el canvi de règim foren considerats perillosos i varen ser uns dels professionals més represaliats i més vigilats.

Al llarg de la dictadura del general Franco, l'escolarització dels nins i nines junts resultava immoral i perillosa per als sectors conservadors i ultracatólics.

El règim de Franco establí no sols la segregació obligatòria de les nines a les escoles, sinó una educació específica per a elles. Aparegué l'escola tradicional del segle XIX, en la qual es fomentà, i en què imperaven els valors ultraconservadors catòlics, d'ordre i disciplina. La prova d'això és que a l'octubre de 1936, el governador civil, el militar i falangista Mateo *Torres*, obligà "a usar la lengua castellana en todos los niveles de enseñanza".¹¹ També els inspectors recordaven amb freqüència l'obligació dels mestres "en la inculcación de los valores patrióticos i católicos, y se pedía información a los maestros de las actuaciones que realizaban con este fin".¹² El mateix

---

¹⁰ Decret del 29.05.1931. Creació de les Missions Pedagògiques.

¹¹ Circular del 31 d'octubre de 1936. *La Almodaina* del 4 de octubre de 1936.

¹² Circular Inspecció Provincial i Ensenyament de 07.04.37. *Última Hora* 13 d'abril de 1937. *La Almodaina* del 24 de febrer de 1938. Circular del 16 d'abril de l'inspector en cap a Balears J. Me Mestres Martí, que dóna a conèixer les instruccions rebudes del cap de Servicio Nacional de Enseñanza.

Ramis de Ayreflor, com a delegat d'ensenyament, ordenà que almenys un cop a la setmana, a les escoles de primària es resàs aquesta oració: “¿Oh niño Jesús!, Vos que dijisteis: Dejad que los niños se acerquen a Mí, dirigid una mirada de compasión hacia nuestros pobres hermanitos, los niños de la España roja, a quienes, manos criminales quieren separar de vos.”¹³

Durant aquests anys de dictadura, fins que es clausurà l'escola de Tirasset,¹⁴ curiosament aquesta fou unitària i mixta.¹⁵

L'escola de Tirasset no va veure néixer la Llei general d'educació,¹⁶ per la qual s'anul·là l'escola separada de nins i de nines, i a on s'establí una ensenyança general bàsica amb el mateix currículum.

Les classes d'adults

El mestre Rafael Pons Covas consta que a l'octubre de 1932 començà les classes d'adults,¹⁷ i el curs següent notificà el 10 d'octubre de 1933, registre núm. 1091 de la Sección Administrativa de 1ª Enseñanza de Baleares, el començament de les classes d'adults, i que seguiren els mestres Antonio Cantos Corrons i Andrés Pérez Mercader, fins poc abans de l'aixecament militar de juliol de 1936.¹⁸ Hi ha una aturada quant a les classes d'adults, i és a partir de la Llei d'educació primària de 1945 que va tornar a haver-hi les classes, com a inici o complement dels qui havien iniciat la primària, i anys després per als qui per manca d'escolaritat no tenien el certificat d'estudis.¹⁹

La taxa d'analfabetisme a 1950 va fer que es creàs la Junta Nacional Contra el Alfabetismo.²⁰ El punt d'origen d'aquestes accions, el trobam en el Decret de 10 de març de 1950, que es prolongà fins a 1963.²¹

L'escola de Tirasset fou una de les 5.000 escoles especials habilitades²² per aquesta campanya, a la qual estaven obligats a anar tots els majors de 14 anys, menor de 60 els homes i menors de 50 les dones, fins que “queden redimidos de su incapacidad”.

---

13 El dia 1 de maig de 1937.

14 Ordre de clausura, BOE 30.07.69.

15 Llibres de nòmnes. Secció administrativa AMEIB, anys de 1932 a 1969.

16 Llei 14/1970, de 4 d'agost, Llei general d'educació i finançament de la reforma educativa. Publicada el 06/08/1970.

17 Llibre de nòmnes. 1932. AMEIB.

18 El governador civil dictà una circular referida al començament de les classes d'adults per “encuadrar a los jóvenes en los sentimientos de Orden, de Paz, Trabajo, de Patrimonio y de Religiosidad”. Durà poc, ja que el mes de novembre se suspengueren les classes d'adults per ordre dels colpistes.

19 Decret 2.124, del 10 d'agost de 1963 (BOE de 5 de setembre). La campanya era centralitzada i duita a terme per mestres nacionals. BOE de 5 de setembre de 1963, número 213, pàg. 13.052-13.054. El decret nou derogava l'RD de 31 d'agost de 1922; la Reial ordre de 27 d'abril de 1920; els decrets de 10 de març de 1950, 19 de febrer de 1954 i 20 de juliol de 1954, relatius a la Junta Nacional y Provinciales contra el Analfabetismo.

20 La Junta Nacional contra el Analfabetismo durà de 1963 a 1968. Però, no suprimí el seu aparell organitzatiu fins a 1973 quan es clausuraren les escoles d'alfabetització i es creà l'EPA (Educació Permanent d'Adults).

21 BOE del 3 de setembre de 1953, número 246, pàg. 5.292-5.293. En aquest mateix any es promou el concurs nacional per desenvolupar el tema “Causas y remedios del analfabetismo”, aquests treballs foren publicats el 1955. Els seguirà, el 1956, la celebració de la I Reunión de Estudios sobre Analfabetismo y Educación Fundamental.

22 Decret 2.124 del 10 d'agost (BOE de 5 de setembre). Decret de 24 de juliol de 1963 (BOE de 03-09-63).

S'encarregarà d'aquest objectiu el Ministeri d'Educació Nacional (art. 2).²³

La primera mestra de l'escola d'alfabetització de Tirasset fou Rosa Ramos Cuenca en el curs 64/65.²⁴

Coincidint també amb la fi d'aquesta campanya d'alfabetització, es clausurà l'escola en el curs 68/69,²⁵ i en fou la darrera mestra Catalina March Juan.²⁶

Suprimida BO-30-7-69

Localidad: TIRASSET-INOA		Unidad Escolar: MIXTA	
Ayuntamiento: INOA		Denom. esp.: <i>COLEJO UNIDA BO-30-7-69</i>	
Partido judicial: INOA		Emplazamiento:	
Censo Localidad: 11.816 Ayunt.: 11.816		Fecha creación:	
		Edificio Propiedad: Alquiler	
		(Tipo vivienda) (1) Indemnización:	

NOMBRE Y APELLIDOS	NOMBREAMIENTO					POSESION			CESE			OBSERVACIONES
	Carter	Terc	Dis	Mar	Ano	Dis	Mar	Ano	Dis	Mar	Ano	
ROSA RAMOS CUENCA	M.P.								31	8	65	
<i>Francisca Oliva Yarnoz</i>	CT					1	9	65	31	8	66	
<i>Rosa Villegas Malt</i>						1	9	66	31	8	67	
<i>Teodoro M. Torres Villanueva</i>	MP				12	15	9	67	21	10	67	Etc
<i>Marcos Torres Villanueva</i>	J								31	8	67	
<i>M. Mag. Foz Quetglas</i>	HP					1	9	68				
CATALINA MARCH JUAN												etc 69

1) Este dato se consignará únicamente en el caso de que la vivienda vaya arrendada a la Escuela.

Relació de mestres d'aquesta època:

S27	MESTRE	INICI	FI	AMEIB ARXIU	OBSERVACIONS
I	Rafael Pons Covas	18.02.32	05.10.34	53 B6 5	
D	Antonio Cantos Corrons	06.10.34	03.05.35		Permuta amb Andrés Pérez
D	Andrés Pérez Mercader	03.05.35	10.10.36	53 B4 5	Suspensió de feina i sou, i readmès ²⁸

²³ Decret de 24 de juliol de 1963 (BOE 03-09-63), a l'article 13 d'aquest Decret: "aquellas personas que no tenían la 'Tarjeta de Promoción Cultural' no podían disponer, entre otras cosas, de: pasaporte, préstamos, prestaciones económicas de la Seguridad Social, protección escolar."

²⁴ Arxiu administratiu secció personal AMEIB. 53 A6 8.

²⁵ Ordre de clausura, BOE 30.07.69.

²⁶ Arxiu administratiu secció personal AMEIB. 54 B1 7.

²⁷ Situació administrativa: (I) interí, (D) definitiu, (MP) per oposició, (CGT) concurs general de trasllats.

²⁸ O. ministerial del 27.07.1940; es resol expedient de depuració amb sanció.

S	MESTRE	INICI	FI	AMEIB ARXIU	OBSERVACION
	Sense mestres	11.36	03.37		
I	Juan Tous Perelló	08.03.37	31.03.37	53 A3 6	Art 3 Or. Secretaria de Guerra 31.12.36
I	Rosa Colom Morey	13.05.37	14.10.37	55 B3 6	
D	Juana A. Beltrán Doménech	14.04.37	12.12.43	55 B5 7	
D	Francisco Fornés Vich	05.01.44	10.01.44	55 C5 6	Mobilitzat
I	Ramón Llabrés Fiol	01.01.44	30.01.44	54 C1 6	
Subs.	Juan García Campins	24.02.45	28.02.45		Reintegració propietari
D	Francisco Fornés Vich	01.03.44	15.10.52	55 C5 6	Excedència alferes i tinent provisional
Subst. Fco. Fornes	Juan García Campins	24.02.45	28.02.45	54 A4 5	Reintegració propietari
D	Catalina Miguel Gayá	01.01.52	01.10.56	53E4 2	
CGT	Antonia Corró Seguí	19.09.56	31.08.58	55 A2 1	
I	Jerónima Gayá Miralles	15.09.58	31.08.59	54 A4 8	
I	M ^a Pilar Puyelo Lobaco	01.09.59	15.09.61	53 A5 6	
MP	Catalina Mayans Roig	11.09.61	15.09.62	46 E6 11 bloc 2	
I	María Aguiló Llompert	15.09.62	01.09.63	55 E5 1	
I	Ascensión Burrull Solana	01.09.63	01.09.64	53 A6 8	
MP	Rosa Ramos Cuenca	01.09.64	31.08.65		
CGT	Francisca Oliver Genovart	01.09.65	31.08.66	53 D6 8	
I	Rosa Abiengo Mata	01.09.66	31.08.67		
MP	Isabel M ^a Fornari Carbonell	23.07.67	15.09.67	54 C5 5	Excedència
I	Catalina March Juan	01.01.67	31.08.68	54B1 7	
I	Margarita Jaume Villalonga	01.09.68	31.08.68	54 D2 8	
MP	M ^a Magdalena Font Quetglas	01.09.68	30.07.69		

Relació de mestres des de la seva creació el gener de 1933 (*Gazeta del 8 de febrer de 1933*), fins que fou suprimida l'escola el juliol de 1969 (BOE de 30.07.69).

Mestres depurats

A Mallorca, arran del cop d'estat i quedar l'illa en mans dels revoltats, aquests implantaren la doctrina repressora del Bàndol Nacional.

El 4 de setembre de 1936 se suspengué la Junta Provincial de Educación i es creà la Comisaría General de Enseñanza presidida pel governador civil, el cap de la secció administrativa i l'inspector en cap Joan Capó, i es constituí la primera Comissió Depuradora del Magisteri a Mallorca el 19 de setembre de 1936.²⁹ Des del mes d'agost fins al 13 d'octubre de 1936, de 577 mestres en declararen 147 no aptes, i se'n publicaren els noms al BOP.

El Boletín Oficial de la Junta de Defensa Nacional del 13 d'octubre de 1936 dissolgué la Comisaría General de Enseñanza i creà el Consejo Provincial de Enseñanza, format pel delegat de l'Escola de Comerç, d'Arts i Oficis, del Conservatori Provincial de Música, el rector de l'Institut de Palma i l'inspector en cap de 1ª ensenyança.

El Boletín Oficial del Estado del 8 de novembre de 1936 creà les Comisiones Depuradoras Provinciales, i el dia 4 de març de 1937 la Junta Técnica del Estado nomenà a Balears Bmé. Bosch Sansó, president; vocals: Rafael Isasi Ransomé, Antonio Villalonga Villalonga, José Ramis de Ayreflor; i l'inspector Mestras com a secretari.³⁰ Aquesta comissió començà a funcionar oficialment a Balears el dia 3 d'abril de 1937 i féu seves les resolucions de la primera Comissió Depuradora.

El primer mestre de Tirasset Rafael Pons Covas, interí, a l'any 1936 en ple cop d'estat feixista contra el Govern Constitucional de la República, trobam que fou depurat per la primera Comissió Depuradora del Magisteri a Mallorca; el sancionà i el suspengué de feina, sou i inhabilitació per ocupar càrrecs directius.³¹ En aquest curs 36/37 no estava a Tirasset, sinó que era mestre interí de l'escola de Campanet.³² Hi ha una confusió amb el seu cosí germà, que nom el mateix, tenen els mateixos cognoms, vivien al mateix carrer de Campanet, i també era mestre. A la Sección Administrativa de 1ª Enseñanza de Baleares hi ha un escrit de Falange de Campanet, núm. d'entrada 561 del 20.1.1939, que diu: "Participa que el Sr. Pons pertencia a izquierdistas." Ell recolzava els colpistes i el seu cosí era republicà. La Comissió prengué la resolució de suspendre'ls a tot dos. És en la petició de revisió de l'expedient a on trobam el motiu de la sanció, en data 13 de desembre de 1940; el capellà de Campanet, en resposta a la petició d'informació de la Comissió Depuradora del Magisteri de Balears,³³ escriu: "Sobre la persona a quien se refiere el anterior oficio, participo de la opinión del pueblo de que antes del Glorioso movimiento era de ideas izquierdistas y que en las últimas elecciones trabajo en favor de las izquierdas. Guillermo Miralles Triay, Párroco. 13.12.40 E 774." Paradoxes de la vida el mestre Pons Coves, que havia estat a Tirasset, era un fidel defensor del Bàndol Nacional, i era sancionat.

---

²⁹ *Última Hora*. 22 de setembre de 1936. El governador civil Mateu Torres Bestard "quiere ofrecer cierta impresión de normalidad, y de preocupación por los temas educativos".

³⁰ Bosch Sansó, Bmé.; prevere, catedràtic de llengües clàssiques i director de l'Institut de Segon Ensenyament de Palma. Ramis de Ayreflor, José; president de l'Associació Catòlica de Pares de Família, delegat a Balears de la Comisión de Cultura y Enseñanza amb temes relacionats amb l'orientació religiosa i moral de l'ensenyament. Isasi Ransomé, Rafael; coronel d'artilleria. Mestres Martí, Luís María; cap d'inspecció de primer ensenyament.

³¹ Fons Lleonard Muntaner. AMEIB.

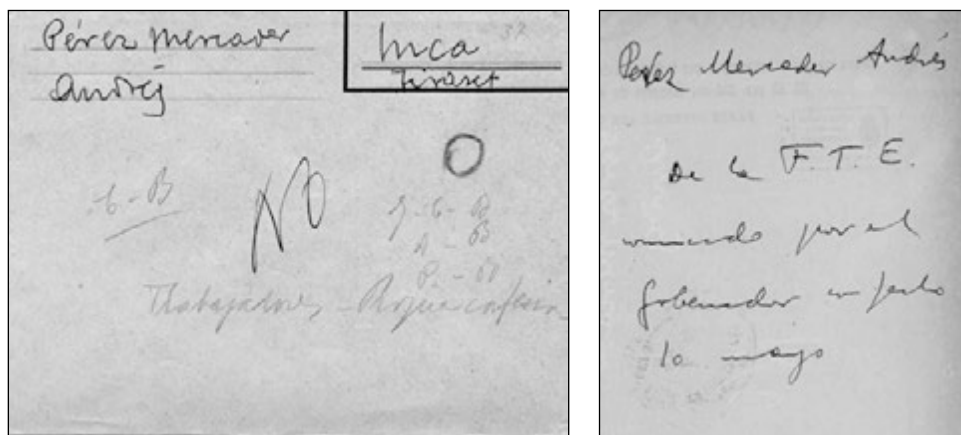
³² Arxiu administratiu secció personal AMEIB. 53 B6 5, Rafael Pons Covas.

³³ BOE del 10.12.1937, circular de José M^o Pemán Pte. Comisión de Cultura y Enseñanza.

El mestre Pons Covas no fou l'únic que va patir el procés denigrant de depuració dels mestres. En el mes de maig de 1935 s'havia concedit la permuta del mestre Antonio Cantos Corrons, mestre de Tirasset amb Andrés Pérez Mercader, *Borjas del Campo*.³⁴

En el registre d'entrada núm. 770, de dia 15 de juny de 1935, a la Sección Administrativa de Primera Enseñanza de Baleares envià el Consejo Local d'Ensenyança d'Inca "el cese de Antonio Cantos y posesión de Andrés Mercader en la escuela de Tirasset". Es confirma la nova presa de possessió, amb registre d'entrada núm. 770 del 15.06.35, a la Sección Administrativa de Primera Enseñanza de Baleares del mestre Andrés Pérez Mercader.

El curs 36/37, pont entre el vell i el nou edifici, comença amb el seu titular Andrés Pérez Mercader, quan a principi d'octubre és separat de l'ensenyament acusat d'estar afiliat a FTE (Federació de Treballadors de l'Ensenyança). Els informes enviats a la primera Comissió de Depuració del Magisteri del batlle d'Inca, capellà i Guàrdia Civil són bons, però el del pare de família Pedro Mayrata Fiol, president de l'Associació Catòlica de Pares de família d'Inca, afirma en resposta a les preguntes que li formulen: "Sus actuaciones políticas? Desconocidas pero se rumorea estaba afiliado a la asociación de trabajadores de la Enseñanza." El mateix governador civil envià una nota que afirmava que pertanyia a FTE.

A començament del mes de març de 1937, dos mesos després d'inaugurar el nou edifici escolar, el mestre Juan Tous Perelló -qui hi treballava de manera interina, però només durà fins a final del mes de març- fou mobilitzat per l'article 3, Ordre de Secretaria de Guerra del 31.12.36. Va acabar el curs 36/37 la mestra Rosa Colom.

El primer tribunal de depuració del magisteri de Mallorca en data de dia 1 d'octubre de 1936 suspengué provisionalment, per decret del governador, el mestre Pérez Mercader. Demanà excedència per més d'un any i menys de dos i per decret del governador del 20.03.1937 se li

³⁴ *La Vanguardia*, dimarts 28 de maig de 1935. "Vida docente, Permuta de maestros. Primera enseñanza." Pàg. 10. *La Vanguardia*. Sábado 8 de junio de 1935, Sección Administrativa. Pàg. 11. "La Sección de Barcelona remite credencial para entregar al señor Pérez, de Borjas del Campo. A la sección de Baleares se remite credencial para entregar al señor Cantos, maestro de Tirasset-Inca." Sección Administrativa de 1ª Enseñanza de Baleares, sortida núm. 645 i 651 respectivament de la Sección Administrativa de Tarragona, l'ofici de permuta del Sr. Pérez Mercader i el Sr. Cantos Corrons.

concedí per servei militar, malgrat que estigués sancionat de manera provisional. Aquesta sanció d'expulsió quedà sense efecte el 14.05.37 i quedà inscrit de bell nou a Tirasset (B. Oficial del 15, núm. 10.979).

Però, atesa la denúncia que havia enviada el governador³⁵ a la Comissió Depuradora d'estar afiliat a FET (Federació de Treballadors de l'Ensenyança), es tornà a proposar la seva separació, i en la sessió del 10 d'agost de 1937 se signà l'informe de la Comisión Depuradora del Personal de Magisterio de Baleares per enviar a Burgos amb la proposta, per unanimitat, de la separació definitivament del magisteri i la baixa definitiva de l'escalafó del mestre.³⁶

Per O. ministerial del 27.07.1940 i publicat en el BO de la Província núm. 11.517 del 21 de setembre, es resolgué l'expedient de depuració amb sanció de trasllat dintre de la província, amb la prohibició de sol·licitar vacants durant dos anys, inhabilitació per a càrrecs directius i de confiança en institucions culturals i d'ensenyança; i passà a l'escola de Sa Murtera a Manacor.³⁷ L'11.02.1941, acabat el servei militar, demanà una excedència, que li fou concedida. Sol·licità la revisió de bell nou del seu expedient en base a l'Ordre ministerial del 3 de setembre de 1941, BO del 6, que autoritzava a reincorporar-se al servei actiu de l'ensenyança tots els mestres excedents que haguessin estat desmobilitzats, i que pertanyien al reemplaçament de 1932 o anteriors. Finalment, el 12 de desembre de 1941 el Ministerio de Educación Nacional, secció provisió de escuelas, li comunica en base a aquesta ordre la seva reincorporació al magisteri.

Definitivament per Ordre ministerial del 27.05.44, Butlletí Oficial del Ministeri d'Educació Nacional de l'11 de setembre, es resol anul·lar la sanció que se li havia imposada, i se'l confirma en el càrrec de mestre de Tirasset, malgrat que ja no s'hi va incorporar perquè es quedà com a provisional a Sa Murtera de Manacor. Aleshores a l'escola de Tirasset la seva plaça estava ocupada per la mestra definitiva Juana A. Beltrán Doménech.

Així mateix, Antonio Cantos Corrons també fou depurat a la província de Tarragona, que fou confirmat en el BOP del 09.05.40 en el càrrec de mestre de Borges del Camp i habilitat per a l'ensenyament.³⁸

La mestra Juana Ana Beltrán Domenech havia estat alumna del 3r curs del Pla Professional.³⁹ El 31 de març de 1938, una vegada vist el seu expedient, s'acordà no formular-li cap càrrec⁴⁰ i quedà habilitada per a l'ensenyament.⁴¹ La mestra Juana A. Beltrán Doménech hi va estar fins al desembre de 1943.

---

35 Fons Lleonard Muntaner. AMEIB. Pérez Mercader Andrés. *De la F.T.E. comunicado por el Gobernador con fecha del 10 de mayo.*

36 Fons Lleonard Muntaner. AMEIB.

37 Ordre 30.08.37: fixava que els mestres sancionats amb trasllat cessassin a la seva escola i no reingressassin a la seva plaça, i que les comissions depuradores podien nomenar aquests mestres de manera provisional a una altra escola, que estigués a més de 30 km de l'anterior.

38 *La Escuela y el nuevo Estado. La Depuración del Magisterio Nacional (1936-1943)*. Fco. Morente Valero. Ámbito Ediciones SA. 1997.

39 El 29 de setembre de 1931, Marcelino Domingo signà el decret per la reforma de les Escoles Normals. Aquest decret establia un nou pla, anomenat Plan Profesional que reformava els estudis de les Escoles Normals.

40 AMEIB – SECCIÓN ADMINISTRATIVA – GUERRA CIVIL – FONS LLEONARD MUNTANER 10 – ACTAS DE LA COMISIÓN DEPURADORA, SESIÓN 53.

41 Ordre 28 desembre de 1939: obligava a tots els mestres del Grau Professional que haguessin titulat a l'empara del Decret llei de 29 de setembre de 1931 a sofrir un examen de religió i moral a l'Escola Normal on acabaren la seva carrera.

La depuració va ser el primer pas del nou règim per dur a terme la repressió, però per a molts de mestres no va ser l'única; consells de guerra, presó, tribunal de responsabilitats polítiques, tribunal especial del comunisme i maçoneria.

L'escola pública a partir de 1936 passà a ser dominada i controlada pels polítics del regim representats pel caciquisme, més o manco rural, l'església mitjançant els capellans i l'Administració per mitjà de les seves comissions o juntes d'Instrucció Pública Provincial o Local.

Depuració del nom de l'escola

No sols foren el personal del magisteri els que varen ser depurats, també es revisaren el nom de totes les escoles, i per a aquest fi el juliol de 1937 la Sección Administrativa de 1ª Enseñanza de Baleares manà a totes les escoles que notificassin el nom que tenien abans i durat la República. La certificació del nom del centre referent a aquesta petició, la feia el director o directora de l'escola, o també a petició del batlle.

Prova d'això és l'escrit núm. 991 del 28.07.38, del batlle d'Inca, a la Sección Administrativa de 1ª Enseñanza de Baleares, "dando datos sobre edificios escolares sobre la denominación oficial, etc.". La resposta a aquest ofici fou: "su nombre siempre ha sido Tiraset."

Mallorca seguia essent la capdavantera en matèria depuradora i reprensora, ja que no va ser fins al dia 18 d'octubre que una Ordre del Bàndol Nacional disposava que tots els ajuntaments procedissin a la revisió dels noms que tenien les escoles abans del 18 de juliol de 1936, "con el fin de que su denominación responda plenamente a los ideales de nuestro Movimiento Salvador".

És a partir de 1938 quan s'inicià el camí per tornar a reformar l'ensenyança, i que culminà amb la llei de 1945. Aleshores l'escola de Tirasset continuà essent unitària i mixta fins a la seva clausura a l'estiu de l'any 1969.